

Каліщук Я.В.

студентка;

Буяло Т.Є.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ З БІОЛОГІЇ У 9 КЛАСІ

В наш час привернути увагу сучасних школярів до навчального матеріалу непросто: матеріал, задекларований програмами, досить складний і науковий, учні швидко втомлюються, у них пропадає інтерес. Як результат – ефективність засвоєння знань учнями знижується, про що свідчать результати зовнішнього незалежного оцінювання.

На небезпечну тенденцію зниження інтересу учнів до занять, яка з'явилась у школі ще в середині 70-х років, масова практика відреагувала нестандартними уроками, головною метою яких є пробудження й утримання інтересу школярів до навчальної праці [4].

Нестандартний урок – це навчальне заняття, що має нестандартну структуру, відмінну від класичної загальноприйнятої структури уроків.

Пошук шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках – не нова проблема в дидактиці. Проблеми методики уроку, шляхи його вдосконалення були об'єктами досліджень багато вчених і вчителів таких, серед яких – А.М. Алексюк, Ю.К. Бабанський, Є.М. Ільїн, М.І. Махмутов, В.О. Оніщук, І.П. Підласий, Д.О. Тхоржевський, Н.М. Яковлев та багато інших. О.Й. Антипова, В.Ф. Паламарчук, Д.І. Румянцева, Т.К. Селевко, М.М. Фіцула, Н.Є. Мойсеюк, С.С. Пальчевський безпосередньо розробляли теоретичні і практичні засади організації та проведення нестандартних уроків, робили спроби класифікувати ці навчальні заняття.

Основна відмінність нестандартного уроку від звичайного – не шаблонність, в якійсь мірі неформальність. В нестандартному уроці немає жорстких вимог до того, як конкретно потрібно проводити урок. Нестандартний урок – більш творчий, розкутий, вимагає від усіх учасників безпосереднього залучення і приводить до виникнення емоційного ставлення до предмета вивчення, до учасників уроку, його дійових осіб [3].

Часто нестандартний урок відрізняє і те, що педагог не декларує ясно навчальні цілі уроку, вони як би приховані, і стають зрозумілі учням тільки після проведення уроку.

Нестандартні уроки більше подобаються учням, ніж буденні навчальні заняття. У них незвичайні задум, організація, методика проведення. Тому багато педагогів бачать у них прогрес педагогічної думки, правильний крок у напрямку демократизації школи.

Зважаючи на те, що нестандартний урок за своїм призначенням посідає середнє місце між уроком і виховним заходом, ми підтримуємо точку зору С.С. Пальчевського, який запропонував покласти в основу класифікації нестандартних уроків їх спрямованість і спосіб проведення [1]. Відповідно до цього можна виділити наступні групи нестандартних уроків:

- Уроки ділової та рольової гри: уроки-суди, уроки прес-конференції, уроки-слідства, уроки захисту проектів, уроки-консиліуми та ін.
- Театралізовані уроки: уроки-драми, уроки-спектаклі, уроки-концерти, уроки-казки, уроки-феєрії, уроки-етюди тощо.
- Уроки-змагання: уроки КВК, уроки «Що? Де? Коли?», уроки-вікторини, уроки-конкурси, уроки-турніри, уроки «мозкової атаки» та ін.
- Уроки широкомасштабного огляду знань: уроки-панорами, уроки-подорожі, уроки-фрески і т. д.
- Уроки творчого пошуку: уроки-розвідки, уроки лабораторного дослідження, уроки «Еврика», уроки-експедиції тощо.
- Уроки комунікативної спрямованості: уроки-диспути, уроки-усні журнали, уроки-діалоги, уроки філософських роздумів, уроки-молитви, уроки філософії серця, уроки-мрії й т. д.
- Уроки-звіти: уроки захисту індивідуальних творчих робіт, уроки-заліки, уроки-демонстрації, уроки експертної оцінки.
- Уроки, які наслідують форми занять вищої ланки освіти; уроки-лекції, уроки-семінари, уроки-конференції.
- Інтегровані та міжпредметні: уроки народної творчості, уроки краси, уроки мудрості та ін. Для них характерний різнобічний огляд предмета навчального пізнання, тому в їхньому проведенні, як правило, беруть участь вчителі різних предметів.

За шкільною програмою з біології учні 9 класу вивчають анатомію, фізіологію та гігієну людини [2]. Це досить складна наука. Теми, на які вона поділяється, серйозні і в деякій мірі навіть важкі для сприймання. Частина учителів з розумінням підходить до пояснення матеріалу та розкриває питання на максимально доступному для розуміння учнями рівні. Але такий рівень можуть забезпечити тільки висококваліфіковані, дуже професійно освічені учителі, які володіють навчальним матеріалом на рівні власних переконань. Такі переконання набуваються в результаті багаторічної сумлінної роботи. Більшість молодих учителів володіють навчальним матеріалом на рівні запам'ятовування та розуміння, тому пояснюють інформацію як можуть. Учня на уроках стає не цікаво, вони втомлюються і стають не уважні, що в кінцевому результаті впливає на погіршення навчальних досягнень. Тому, ми пропонуємо в системі – один урок на тему використати нестандартний підхід до проведення уроку і проводити нестандартні уроки.

Пропонуємо при вивченні теми «Порушення діяльності серцево-судинної системи» провести урок-подорож з теми. Наведемо завдання, що виконують учні на кожній станції.

Станція «Історична» – учні знайомляться з цікавими фактами історичного характеру, пов'язаними із дослідженнями захворювань серцево-судинної системи:

- М.Д. Стражеско уперше в світі поставив (1909 року спільно з В.П. Образцовим) прижиттєвий діагноз тромбозу судин серця.

- Перший пацієнт, якому в 1958 році був імплантований кардіостимулятор, дожив до 86 років (помер в 2002 році).

- Найкровопролитніша операція, в самому прямому сенсі цього слова, була проведена в 1970 році. Операція на серці для пацієнта, що страждає на гемофілію, зажадала 15 заповнених по самі вінця ванн – це 1080 літрів крові!

- Комп'ютерна томографія мумій показала, що серцевні хвороби були на подив поширені в Єгипті. Ймовірно, в ті часи були інші чинники, що приводять до хвороб серця, що не включають паління, фаст-фуд і надмірне захоплення телевізором.

Станція «Дослідницька»: учні працюють з інформацією, що пояснює дію етилового спирту на серце та судини людини і роблять висновки. Під впливом алкоголю захисна оболонка клітин крові, які називаються еритроцитами, руйнується, ці клітини злипаються, утворюючи в крові скупчення. Процес йде за принципом сніжної грудки, розмір якого наростає з кількістю випитого. Зрозуміло, коли такі скупчення рухаються по судинах людини, то капіляри й артерії, діаметр яких менше розмірів згустків, починають забиватися тромбами, в результаті до серцевого м'яза не надходить достатня кількість кисню, а також поживних речовин. Це призводить до відмирання тканин серця. Регулярне вживання алкоголю загрожує не тільки гіпертонічної та ішемічної хворобою серця, а й таким грізним діагнозом, як інфаркт. Також довготривале вживання алкоголю призводить до летальних наслідків.

Станція «Наукова» передбачає перегляд відеоматеріалів про причини і наслідки захворювань серця: інфаркт міокарда являє собою захворювання, яке є однією з форм ішемічної хвороби серця. При цьому захворюванні відбувається розвиток ішемічного некрозу ділянки серцевого м'яза. Відмирання частини міокарда пов'язане гострою недостатністю його кровопостачання. Основною причиною розвитку інфаркту міокарда є закупорка коронарних артерій, в результаті чого порушується постачання серця кров'ю. При інфаркті міокарда відбувається відмирання частини серцевого м'яза, а м'язова тканина згодом заміщується рубцевою тканиною. Основним симптомом інфаркту міокарда є біль у грудях, однак больові відчуття можуть спостерігатися і інших частинах тіла, а можуть і бути відсутніми взагалі. Одним з найбільш сучасних методів лікування інфаркту міокарда є розчинення утвореного в коронарній артерії тромбу. Після

лікування в стаціонарі (обов'язковий етап) слід довгий період реабілітації, який повинен включати в себе підвищення фізичної активності людини, який переніс інфаркт міокарда.

Станція «Діагностична» – учні працюють із медичними картками хворих на серцево-судинні захворювання: Установіть діагноз: 1. У хворого ущільнені стінки артерій, звужився їхній просвіт, часто утворюються тромби. Він страждає від ожиріння. (Гіпертонічна хвороба) 2. У хворого спостерігається гостре порушення мозкового кровообігу, розлади його функції. Одним із наслідків цієї хвороби є розрив кровоносних судин, що супроводжується крововиливами в мозок. (Інсульт).

Таким чином, нестандартні уроки дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Пальчевський С.С. Педагогіка / С.С. Пальчевський. – К.: Каравела, 2007. – 576 с.
2. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Біологія. 7-11 класи. – К., Ірпінь: Перун, 2005. – 85 с.
3. Резенова І.А. Незвичайні уроки звичайних дітей / І.А. Резенова (<http://www.pandia.ru/text/77/204/79470.php>)
4. http://pidruchniki.com/17320405/pedagogika/nestandardni_uroki

Куцаєва Т.О.

*кандидат історичних наук,
завідувач сектору музейної соціології
відділу науково-освітньої роботи,
Національний музей історії України у Другій світовій війні.
Меморіальний комплекс*

МУЗЕЙНІ УРОКИ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ПРОСТІР НЕФОРМАЛЬНОГО ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

Пропонуючи відвідувачам музейні уроки толерантності «Для тебе розкриються небеса» і «Діти гетто: ми свідчимо за мільйони» (історії жертв і свідків Голокосту, їхніх рятівників), у Національному музеї історії України у Другій світовій війні намагалися, у першу чергу, налагодити комунікацію «музей – відвідувач», а не зайняти консервативну позицію на кшталт «лектор – пасивний слухач». У такий спосіб було, як рекомендує німецько-американський психолог Курт Левін (Kurt Zadek Lewin),